

#MAZ

TEKST

Obrazovanje i izvrsnost (dio II)

“Obrazovanje je područje na kojem odlučujemo volimo li svijet dovoljno da preuzmemo odgovornost za njega i na taj ga način spasimo od propasti koja je, bez obnove, bez dolaska novog i mladog, neizbježna. Obrazovanje je, također, područje na kojem odlučujemo volimo li našu djecu dovoljno da ih ne izbacimo iz našeg svijeta i prepustimo njima samima, ali i da im ne oduzmemo mogućnost da postignu nešto novo, nešto što mi nismo predvidjeli, već da ih pripremimo za zadatak obnavljanja zajedničkog svijeta.” (1)

Foto: diskriminacija.ba

Kriza, odnosno diskurs krize, jedna je od glavnih odrednica suvremenog društva. Razne političke i društvene zajednice svako malo zapadaju u neku krizu, političku, ekonomsku, ekološku, moralnu, trenutno prevladavajuću epidemiološku itd. Čak i kada se te zajednice ne nalaze u nekoj krizi, ako je to uopće moguće, kriza je uvijek izgledna te zbog nje, primjerice, uvijek moramo gospodarstvo pripremati da bude otporno na krize. Štoviše, nije samo neka vrsta krize stalna prijetnja, prijetnja je i propast. Časopis *Bulletin of Atomic Scientists* koji se izdaje od 1947. godine, od zore nuklearnog doba, početkom ove godine svoj poznati *Doomsday Clock* pomaknuo na samo sto sekundi od ponoći. Tako je ove godine *Doomsday Clock*, koji bilježi izglednost globalne katastrofe uzrokovane ljudskim faktorima pomaknut bliže ponoći nego li je ikad bio, bliže nego i u “najtoplijim godinama” Hladnog rata. (2) Diskurs krize u drugi plan je bacio ideje napretka i optimizma koje su postojale u 19. i dijelu 20. stoljeća. Zanimljiv dokaz tome su današnje tehnološke inovacije. Najveću pozornost često ne dobivaju izumi koji bi trebali olakšati, pojednostaviti ili poboljšati ljudski život, već oni koji nose obećanje da će riješiti neku krizu i spasiti nas od katastrofe.

Ako je svijet doista u stalnoj opasnosti od kriza i katastrofa, logično je postaviti pitanje zašto toliko pokušavamo djecu i mlade uklopiti u ‘naš’ svijet? **Hannah Arendt**, jedna od velikih filozofkinja 20. st., u citatu s početka ovog teksta, napisanom na vrhuncu Hladnog rata i u jeku Kubanske krize početkom 60-ih godina, prepoznaje sličan sentiment krize i katastrofe koji je danas toliko čest. Ona odgovor na ideje o katastrofičnoj budućnosti locira u obrazovanju, za koje ističe da mora djecu i mlade učiti o svijetu koji postoji, ali, još važnije, mora im omogućiti i pripremiti ih da mijenjaju taj svijet, da ga obnove stvarajući nešto novo. Za Arendt to ‘nešto novo’ nisu uobičajeni izumi, znanstvene ili tehničke inovacije, to novo je obnavljanje društva kroz neko buduće i potrebno restrukturiranje. Uostalom, upravo nas je dosadašnje društvo navodno dovelo do kriza i na rub katastrofa. Međutim, paradoks suvremenog diskursa krize, ili bolje rečeno društva, je u tome što ono lako prepoznaje opasnosti sadašnjosti i budućnosti, ali ih zapravo ne pokušava riješiti. Ideje radikalnijih društvenih promjena etiketiraju se kao utopizam, a obrazovanje, koje Arendt smatra ključnim za nužne buduće promjene, često služi petrifikaciji društvenog sustava uklapajući samo djecu u postojeće društvene odnose. (3)

U nedavno objavljenom tekstu o ‘kulturi izvrsnosti’ zaključio sam kako se kontinuiranim naglašavanjem izvrsnosti u obrazovanje uvode hijerarhijski obrasci postojeće ekonomske strukture. S obzirom na taj zaključak i prethodno rečeno o potencijalu obrazovanja da utječe

na mijenjanje ili petrifikaciju društvenih odnosa, potrebno je ukratko obrazložiti pozadinu inicijative da se u obrazovnim sustavima sve više naglašava i traži izvrsnost.

Kao i brojne druge globalne ideje i trendovi, suvremeni trend naglašavanja i zahtijevanja izvrsnosti u obrazovanju možemo pratiti unatrag do druge polovice 20. st. i Sjedinjenih Američkih Država. Naime, još 1958. godine Fundacija braće Rockefeller objavila je izvještaj *The Pursuit of Excellence: Education and the Future of America*. (4) Radna grupa, mahom sačinjena od američkih industrijalaca i republikanaca, u ovom izvještaju ističe kako je u američki obrazovni sustav potrebno uvesti mehanizme koji će omogućiti da se identificiraju učenici s najviše potencijala izdvoje kao oni koji će kroz više obrazovnih prilika u budućnosti postati predvodnici u znanosti, industriji i politici. Iako ne eksplicirajući taj stav, radna je skupina smatrala kako državne i federalne vlasti ne mogu kadrovski i financijski podmiriti potrebe značajnog povećanja broja učenika i studenata zbog demografskog rasta i uključivanja neobrazovanih u sustav te da je stoga potrebno ranije iz obrazovnog sustava isključiti one za koje se procjeni da su nedovoljno intelektualno sposobni. U izvještaju se jasno kaže kako je jedan o ključnih ciljeva ovih i ostalih prijedloga spriječiti da u budućnosti "poplava mladih ljudi stvori veliki pritisak na obrazovni sustav, a ubrzo nakon toga i na tržište rada." (5)

Iako sadrži neke od glavnih obrazaca koji će javljati i kasnije, *The Pursuit of Excellence* nije u značajnijoj mjeri utjecao na obrazovne politike. Međutim, četvrt stoljeća kasnije, 1983. godine, Nacionalna komisija za izvrsnost u obrazovanju objavila je utjecajni izvještaj *A Nation at Risk: The Imperativ for Educational Reform*. (6) Autori izvještaja katastrofičnim stilom zaključuju kako su "obrazovni temelji našeg društva erodirani rastućom plimom mediokritetstva koja prijete samoj našoj budućnosti kao nacije i naroda." (7) Njihovi glavni odgovori na ono što su percipirali kao iznimno srozavanje obrazovnog standarda bili su povećanje zahtjevnosti kurikuluma, posebno na područjima jezika, matematike i prirodnih znanosti, jačanje kompetitivnosti unutar obrazovnog sustava, identifikacija izvrsnih i potencijalno izvrsnih učenika provođenjem čestih testova te njihovo svojevrsno privilegiranje u odnosu na ostale učenike. Odmah po njegovu objavljivanju ovaj je izvještaj promaknuo obrazovanje i njegove probleme u središte pažnje medija i političara, a onodobni američki predsjednik, **Ronald Reagan**, najavljivao je uvođenje obrazovnih reformi u skladu s prijedlozima izvještaja.

A Nation at Risk bio je toliko utjecajan da je uvelike pokrenuo ono što finski stručnjak za obrazovanje **Pasi Sahlberg** naziva "globalnim pokretom reformiranja obrazovanja." (8) Iako se ne radi o centraliziranom pokretu već nizu neformalno povezanih politika i inicijativa, Sahlberg identificira nekoliko glavnih obrazaca koji su karakteristični za ovaj pokret te koje se javljaju diljem svijeta. Među njima su standardizacija obrazovanja kontrolirana čestim testiranjem, naglašavanjem posebne važnosti jezika, matematike i prirodnih znanosti te uvođenjem koncepta korporativnog svijeta poput izvrsnosti i kompetitivnosti u obrazovanje. U 80-im i 90-im godinama kao najutjecajnije predvodnice "globalnog pokreta reformiranja obrazovanja" istaknule su se dvije zemlje, SAD i Ujedinjeno Kraljevstvo. (9) Činjenica da su pokretači i glavni promotori inicijative za reformom obrazovanja koja ističe i traži izvrsnost od učenika bile neoliberalne vlade Ronalda Regana i **Margaret Thatcher** mnogo govori o pozadini ovih inicijativa. (10) Također, Sahlberg kao ključne predvoditelje "globalnog pokreta reformiranja obrazovanja" od 80-ih do danas identificira privatne fondacije, donatore i agencije koje se uključuju u obrazovni sustav i u njega nastoje unijeti jezik i modele korporativnog svijeta. (11)

Neke od ideja koje 80-ih i 90-ih nastaju u kontekstu jačanja neoliberalnih politika poglavito u SAD i Ujedinjenom Kraljevstvu s vremenom su uspjele postati gotovo opća mjesta, zamisli koje se u dobrom dijelu svijeta prihvaćaju kao činjenice koje nije potrebno posebno propitkivati. Takve su i ideje reformiranja obrazovanja usmjerene ka stvaranju svojevrsne 'kulture izvrsnosti'. Nije neobično da se posljednjih desetljeća u obrazovni sustav sve više uvode ideje koje nose karakteristike neoliberalne ekonomije i suvremenog kapitalizma. Uostalom, kako je to zaključio **Louis Althusser**, u modernim kapitalističkim i demokratskim društvima škole funkcioniraju kao dominantni ideološki aparat države, a takav aparat djeluju u smjeru reprodukcije postojećih društvenih odnosa. (12) Althusserovo viđenje obrazovanja suprotno je ranije spomenutom zahtjevu Arendt da obrazovanje mora djeci i mladima omogućiti da u budućnosti mijenjaju svijet na zasad nepredvidive načine. Doista, ako prihvatimo da se kroz obrazovanje reproduciraju dominantni obrasci društva za koje percipiramo da nas je dovelo do raznih kriza i izglednih katastrofa, samo onemogućavamo i otežavamo budućim generacijama da pronađu promjene nužne za rješavanje problema današnjice i budućnosti. Jedan od mogućih odgovora na ovaj problem leži u prihvaćanju temeljne pretpostavke kritičke pedagogije da znanje i obrazovanje nisu i ne mogu biti politički neutralne kategorije već da su neraskidivo povezane sa složenim odnosima moći u društvu. Tek svjesni ovoga možemo kritički ocjenjivati kontinuirane inicijative za reformiranjem obrazovnih sustava te se pokušati usprotiviti tome da funkcioniraju samo kao institucije reprodukcije postojećeg društva i da u što većoj mjeri dobe karakter koji je Arendt predložila.

Karlo Držaić

Tekst je financiran sredstvima Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija Agencije za elektroničke medije za 2020. godinu.

(1) Hannah Arendt, *Between Past and Future* (London: Fabre & Faber, 2006.), 196.

(2) *Doomsday Clock* problematičan je koncept čije se pomicanje prema globalnoj katastrofi koju simbolizira ponoć temelji na procjeni skupine znanstvenika koju za tu potrebu okuplja *Bulletin of Atomic Scientists*. Iza tih procjena ne stoji nikakva metodologija i jasni analitički postupci. Dakle, iako *Doomsday Clock* uređuju uglavnom istaknuti znanstvenici, on nije znanstvena procjena izglednosti globalne katastrofe kako se često predstavlja. Međutim, čak i ako mu uskratimo znanstvenu vjerodostojnost i relevantnost, *Doomsday Clock* može poslužiti kao indikator percepcije o izglednosti samouništenja ljudske civilizacije, a prema ovom indikatoru ta je percepcija snažnija nego ikad dosad.

- (3) Pod petrifikacijom društvenog sustava ovdje ne mislim na unutarnju vertikalnu mobilnost.
- (4) Rockefeller Brothers Fund, *The Pursuit of Excellence: Education and the Future of America* (Garden City, NY: Doubleday & Company, 1958.).
- (5) Idem, 3-5.
- (6) The National Commission on Excellence in Education, *A Nation at Risk: The Imperative for Educational Reform*.
- (7) Idem, 8.
- (8) Pasi Sahlberg, *Finish Lessons: What can the world learn from the educational change in Finland?* (New York – London: Teachers College Press, 2011.).
- (9) Obrazovne politike koje je u SAD-u počeo uvoditi Regan nastavili su i idući predsjednici kroz projekte *No child left behind* i *Race to the top*. U Ujedinjenom Kraljevstvu analognu obrazovnu politiku onoj američkoj provodila je Margaret Thatcher čija je vlada 1988. donijela zakon o reformi obrazovanja, a njene je politike nastavio John Major.
- (10) Baveći se prvenstveno američkim slučajem, ali spominjući i globalni kontekst, o negativnom utjecaju neoliberalnih politika na obrazovni sustav pisala je Diane Ravitch koja je krajem dvadesetog stoljeća i sama imala značajnu ulogu u kreiranju takvih politika. Diane Ravitch, *The Death and Life of Great American School System: How Testing and Choice Are Undermining Education* (New York: Basic Books, 2010.).
- (11) Sahlberg, *Finish Lessons*, 99-100. i 121-123.
- (12) Louis Althusser, *On the Reproduction of Capitalism: Ideology and Ideological State Apparatuses* (London – New York: Verso, 2014.).

TAGOVI

EGALITARIZAM

IZVRSNOST

KATASTROFA

KRIZA

NEOLIBERALIZAM

OBRAZOVANJE

UKLJUČI SE!

DISTRO

NEPOKORENI
GRAD

RNO: 0098256

OIB: 85625941652

Glavna urednica: Lela Vujanić

Redakcija: Bojan Krištofić, Darija Bokulić i Iva Kvakić

Lektor: D.H.

Programer: Aleksandar Erkalović

Dizajn: NJI3

maz.hr

Nakladnik: Mreža antifašistkinja Zagreba

Adresa: Pavla Hatza 16, 10000 Zagreb

E-mail: maz@maz.hr

ISSN: -

UKLJUČI SE

DISTRO

NEPOKORENI GRAD

RADIO BORBA

E-MREŽA

TEKSTOVI

AKCIJE

O NAMA